

Justitiedepartementet
103 33 Stockholm

Yttrande från trossamfundet Romersk-katolska kyrkan över Äktenskaps- och partnerskapsutredningens betänkande (SOU 2007:17), dnr Ju2007/3311/L2

Sammanfattande synpunkter

I likhet med det remissyttrande som avgivits av Sveriges Kristna Råd, avstyrker Trossamfundet Romersk-katolska kyrkan den särskilde utredarens förslag att även par av samma kön skall kunna ingå äktenskap. Katolska kyrkan anser att ett äktenskap endast kan ingås mellan en man och en kvinna. Eftersom mannen och kvinnan är olika och komplementära kan de i äktenskapet skapa en unik livs- och kärleksgemenskap som är öppen för att ge livet vidare till en ny människa. Även äktenskapets värde som social institution härrör från makarnas komplementaritet och förmåga att frambringa en ny generation människor. Mellan personerna i en homosexuell relation däremot finns det inte någon sexuell komplementaritet och de kan därför inte göra kärleken fruktbar genom att förmedla nytt liv. Att par av samma kön inte kan ingå äktenskap strider därför inte mot den grundläggande rättvisepincipen att lika fall skall behandlas lika, eftersom deras situation när det gäller funktionen och uppgifterna i samhället inte överensstämmer med situationen för två makar som man och kvinna. Av samma anledning är det inte heller fråga om någon diskriminering eller särbehandling.

Synen på äktenskapet som en förening mellan man och kvinna delas av alla större kulturer i världen och kan sägas höra till mänsklighetens gemensamma arv. Om en helt annorlunda uppfattning om äktenskapet skulle få legal status riskerar detta att skapa en kultur där det inte längre är möjligt för människor att förstå det unika goda som äktenskapet innebär, dvs. enheten mellan en man och en kvinna, förenade med varandra som potentiell far och mor och sedan också bundna till de barn som deras äktenskapliga kärlek kan frambringa. Det skulle då inte längre finnas en juridisk term för att beteckna den speciella, stabila föreningen mellan två komplementära personer med potential att skapa nytt liv.

Katolska kyrkan anser att det föreliggande betänkandet har alltför stora brister när det gäller analys och objektivitet för att det skall kunna ligga till grund för fortsatta överväganden. Frågan om en eventuell förändring av det civilrättsliga äktenskapsbegreppet måste besvaras inom ramen för en betydligt mera ingående reflektion över äktenskapets antropologiska och sociala innebörd än vad som återfinns i betänkandet. Det vore mycket olyckligt om Riksdagen utan en djupgående analys skulle förändra en institution som är av så grundläggande betydelse för varje civilisation och kultur. Vi föreslår därför att den breda parlamentariska utredning, som egentligen redan hade beslutats, tillsätts. Flera skäl talar för detta, inte minst att respekten för demokratiska beslut inte får undermineras.

När det gäller formerna för ingående av äktenskap anser Katolska kyrkan att den nuvarande ordningen, där trossamfunden kan ges rätt att förrätta civilrättsligt giltiga vigslar, bör behållas. En förutsättning för att Katolska kyrkan skall kunna ha kvar vigselrätten är dock att det inte införs någon vigselplikt för trossamfunden. Liksom Sveriges Kristna Råd i sitt remissyttrande tillstyrker vi därför ”utredarens förslag att inte införa någon vigselplikt för den som har vigselrätt”.

Utgångspunkter samt disposition av yttrandet

Katolska kyrkan anser att det är möjligt att genom förnuftet erhålla kunskap om vad det innebär att vara människa, även om denna antropologiska kunskap kan uttryckas på olika sätt och betona olika aspekter. Det är också möjligt att erhålla kunskap om vad som är rätt och fel när det gäller hur människan bör leva och handla. Trots kulturella och religiösa olikheter kan man komma fram till vissa grundläggande sanningar, värden och normer som är gemensamma för alla människor och som inte förändras över tiden. Katolska kyrkan anser att lagstiftningen måste bygga på en sådan grundval.

För att kunna besvara den fråga som har formulerats i regeringens direktiv om huruvida par av samma kön bör kunna ingå äktenskap är det nödvändigt att först klargöra vad äktenskapet innebär. Vilka är äktenskapets specifika beståndsdelar och egenskaper? Vad är syftet med äktenskapet? Katolska kyrkan anser att dessa frågeställningar har samband med synen på människan och det mänskliga livet, eftersom äktenskapets innebörd vilar på en antropologisk grundval. Äktenskapets innebörd kan därför klargöras genom en analys av vad det innebär att vara människa samt av vad kärleken och sexualiteten har för innebörd och mening. Genom en sådan analys blir det möjligt att särskilja äktenskapet från alla andra mänskliga relationer.

Föreliggande yttrande inleds med en analys av äktenskapets allmänna innebörd i de tre första avsnitten nedan. Därefter redogörs för äktenskapets sakramentala innebörd enligt den katolska tron. Sedan förklaras närmare varför Katolska kyrkan inte anser att homosexuella relationer kan utgöra ett äktenskap samt vilka konsekvenser för samhället ett förändrat äktenskapsbegrepp skulle kunna få. Därefter lämnas synpunkter på betänkandet såvitt avser förslaget om att ändra äktenskapsbegreppet samt påtalas behovet av en fördjupad analys. I det avslutande avsnittet redogörs för Katolska kyrkans syn på formerna för ingående av äktenskap.

Den mänskliga personen som man eller kvinna

Enligt katolsk antropologi har människorna, till skillnad från andra levande varelser, ställning och värdighet som *personer*. Att människan är en person innebär att hon är unik och okränkbar. Hon har ett förnuft, en egen vilja och ett inre liv. Hon har förmåga till självkännedom och kan bestämma över sig själv och sina handlingar. Människan som person existerar konkret genom att ta gestalt i en kropp. Kroppen utgör tillsammans med själen den mänskliga personen. Kroppen uttrycker människans inre rikedom på ett för varje människa unikt sätt. Kroppen är således en integrerad del av människan som person och utgör inte bara ett opersonligt instrument som personen har att förfoga över.

Människan finns till endera som man eller som kvinna. Mannen och kvinnan har samma värdighet som mänskliga personer, men det råder en skillnad och en komplementaritet mellan dem. De är jämlika som personer men skiljer sig från och kompletterar varandra som manlig

respektive kvinnlig varelse. Den sexuella identiteten, att vara man eller kvinna, är en grundläggande del av människan som person och kan inte reduceras till ett obetydligt biologiskt faktum eller ett yttre attribut. Skillnaderna mellan könen kan sägas ha sin grund i mannens potential till faderskap och kvinnans potential till moderskap. Oavsett om den fysiska förmågan till faderskap eller moderskap förverkligas eller förblir potentiell, så formar den mannens och kvinnans personligheter på ett djupgående sätt. Den sexuella identiteten utgör ett av personens sätt att vara och manifesteras sig, att kommunicera med andra samt att känna, uttrycka och leva mänsklig kärlek. Människans sexuella identitet i denna primära bemärkelse är inte en följd av kulturella och sociala faktorer. Däremot kan identiteten som man eller kvinna på en sekundär nivå ta sig uttryck som är kulturellt och socialt färgade. Uppfattningen att det finns en skillnad och en komplementaritet mellan män och kvinnor skall därför inte förväxlas med en uppfattning som tilldelar de olika könen vissa stereotypa och begränsande egenskaper. Inte heller handlar det om att identifiera olika intellektuella eller moraliska egenskaper hos respektive kön. I stället är det fråga om två olika sätt att vara människa på, vilka i sin tur korresponderar med en oändlig variation av sätt att vara, uppfatta verkligheten, känna och uttrycka sig.

Den äktenskapliga kärleken mellan en man och en kvinna

Av människans värdighet som person följer att hon aldrig får behandlas som ett redskap för att tillfredsställa någon annan. Hon måste accepteras och respekteras för sin egen skull, dvs. bemötas med kärlek. Katolska kyrkan anser att människan är till för att ge och ta emot kärlek. Den mänskliga individen är inte självtillräcklig, inte fullkomlig i sig själv, utan hon kan lära känna sig själv och uppnå helhet och sitt fulla förverkligande endast i gemenskap med andra personer. En sådan gemenskap blir till genom att människan sträcker sig utanför sig själv och ger av sig själv, ger sig själv, till andra. Denna självutgivelse uttrycker sig i konkreta handlingar inriktade på den andra personens bästa. Kärlek är därför inte i första hand en känsla, utan är att vilja och att göra det goda för varandra.

Människans grundläggande strävan efter helhet genom att söka den andra, den andre, kommer särskilt tydligt till uttryck när det gäller förhållandet mellan mannen och kvinnan. Som komplementära personer har mannen och kvinnan en inriktning mot varandra, de relaterar till och kompletterar varandra som manlig respektive kvinnlig varelse. Det finns en särskild dynamik i denna reciprocitet som gör att en viss konkret man och en viss konkret kvinna kan bli ett par, bli ett "vi". Just eftersom de är sexuellt olika och komplementära kan de på ett särskilt och unikt sätt utveckla en nära livs- och kärleksgemenskap och så fullkomna varandra genom ett ömsesidigt utgivande av sig själva. Tillsammans och i gemenskap med varandra kan en man och en kvinna på så sätt uttrycka människans helhet.

Den ömsesidiga självutgivelsen mellan en man och en kvinna som komplementära personer framträder konkret i den sexuella föreningen. Eftersom kroppen uttrycker hela den mänskliga personen är det inte bara sina kroppar som de ömsesidigt ger och tar emot, utan den sexuella akten omfattar hela mannens och kvinnans varelse som person. Den sexuella föreningen mellan en man och en kvinna blir på så sätt det yttre tecknet på den nära gemenskap och enhet på alla områden som existerar mellan dem. Men mannen och kvinnan kan bara ge sig helt till varandra som personer om de är helt oersättliga och outbytbara för varandra. Kärleken måste vara definitiv och slutgiltig. Denna karaktär kan kärleken endast få inom äktenskapet, dvs. inom ett förbund där en man och en kvinna offentligt och av fri vilja har lovat att älska och vara varandra trogna för all framtid. Den äktenskapliga kärleken mellan makarna har på så sätt sin

grund i ett åtagande som har gjorts genom en särskild viljeförklaring och som är av både moralisk och juridisk karaktär.

Den sexuella akt som förenar mannen och kvinnan i äktenskapet har också, på grund av de sexuella skillnaderna mellan makarna, en inneboende orientering mot frambringandet av nytt mänskligt liv. Kärleken som får mannen och kvinnan att ge sig själva till varandra begränsar sig därför inte enbart till makarnas egen relation, eftersom den också gör dem kapabla till den största tänkbara gåvan, nämligen att ge livet vidare till en ny människa. Katolska kyrkan anser att om möjligheten att alstra nytt liv utesluts så saknas också det fullständiga förverkligandet av den äktenskapliga kärleken. Kärleken sluter sig då inom sig själv och förlorar sin självutgivande karaktär. Sexualakten är då inte längre ett fullständigt bejakande av mannen och kvinnan i hela deras värdighet som personer med en potentiell förmåga till faderskap och moderskap. Barnet skall därför inte ses som ett yttre tillägg, som något utöver kärleken mellan makarna, utan det hör intimt och organiskt samman med deras kärlek. En nödvändig beståndsdel hos äktenskapet är därför att det finns en öppenhet för att ta emot barn.

Det förhållandet att prokreationen (barnalstring) utgör en viktig del av äktenskapet påverkas inte av att det i ett visst faktiskt äktenskap kan visa sig att makarna av någon anledning inte kan få barn. I själva verket understryker sådana äktenskap att barn är en gåva, inte en rättighet. Eftersom makarna är beredda att ta emot ett barn, att bli far och mor, kommer deras kärlek ändå fullt ut att bevara sin karaktär av självutgivelse.

Enligt Katolska kyrkans mening är sexualiteten således inriktad på mannens och kvinnans äktenskapliga kärlek. Därigenom är sexualiteten något mycket mer än enbart en källa till njutning eller känsloupplevelse. Genom makarnas förening på alla plan i äktenskapet kan de utveckla en fruktbar enhet genom vilken de både fullkomnar varandra som komplementära personer och alstrar nytt liv. Därigenom förverkligas äktenskapets dubbla ändamål, dels makarnas eget väl, dels att föda och uppfostra barn. Dessa två värden kan inte skiljas åt utan att själva syftet med äktenskapet går förlorat. Det är bara när det äktenskapliga samlivet upprätthåller båda dessa aspekter som det i sin helhet bevarar vad som menas med ömsesidig och sann kärlek. Sexualiteten är på detta sätt förbunden med familjebildningen och ett betydande ansvar, både för den andra maken och för barnen.

Äktenskapet som social institution

Det är ur makarnas ömsesidiga självutgivelse i äktenskapet som familjen föds. Genom makarnas äktenskapliga kärlek uppstår en miljö där barn kan bli till och utvecklas samt bli medvetna om sin värdighet som personer, om att de är älskade för sin egen skull. Äktenskapet skapar en särskild stabilitet i relationen mellan medlemmarna i familjen, med tydliga band av tillhörighet samt ett ömsesidigt beroende och ansvar. Barnens behov av att känna till sitt biologiska ursprung tillgodoses och de får en anknytning till både sin far och sin mor samt till generationerna bakåt. Därigenom får de en trygg identitet att utgå från när de skall börja utforska och förstå sin omvärld.

Äktenskapet utgör på så sätt grunden för familjen som i sin tur är den grundläggande enheten i samhället. Makarna utför en uppgift som är av avgörande betydelse för samhällets och mänsklighetens fortbestånd när de frambringar en ny generation människor och överför etiska, sociala och kulturella värden till den nya generationen. Äktenskapets värde är därför inte bara

relaterat till makarna själva och deras barn, utan äktenskapet har också en viktig social dimension på grund av familjens betydelse för samhället.

Eftersom äktenskapet är en grundläggande social institution kan ansvaret för att upprätthålla dess stabilitet inte enbart överlåtas åt enskilda personers ansträngningar. Det åligger samhället som helhet att skydda och gynna familjen grundad på äktenskapet genom att ge en tydlig rättslig karaktär åt äktenskapet. Lagstiftningen måste därför ge en särskild juridisk status åt och reglera rättsverkningarna av äktenskapet, framför allt genom att erkänna makarnas rättigheter och plikter gentemot varandra och gentemot barnen.

Äktenskapet enligt den katolska tron

Enligt den katolska tron är äktenskapet mellan döpta personer ett sakrament. Den beståndsdel som konstituerar äktenskapet är det ömsesidiga och fullständiga samtycket mellan brud och brudgum till att ingå äktenskap. Det är alltså makarna själva som ger varandra äktenskapets sakrament när de i vigselakten ger uttryck för sitt samtycke. Prästen eller diakonen som assisterar vid vigseln tar emot brudparets samtycke i Kyrkans namn och ger Kyrkans välsignelse.

Att äktenskapet är ett sakrament innebär att det är ett verksamt tecken på det oupplösliga kärleksförbund som finns mellan Kristus och Kyrkan. Äktenskapets sakrament betecknar och förmedlar Kristi nåd till makarna. Denna särskilda nådegåva är avsedd att fullkomna makarnas kärlek och att stärka deras oupplösliga enhet. Genom sakramentet blir makarna indragna i och gör närvarande den absoluta och oförstörbara kärlek med vilken Gud älskar människan. Genom sin äktenskapliga kärlek kan makarna också samarbeta med Guds kärlek för att frambringa och vårda nytt mänskligt liv. Äktenskapets oupplöslighet, enhet och fruktsamhet får på detta sätt genom sakramentet en ny och djupare innebörd.

Homosexuella relationer och äktenskap

Katolska kyrkans uppfattning när det gäller homosexuella handlingar grundas på att sådana handlingar inte har sitt ursprung i komplementariteten mellan man och kvinna. Den sexuella akten avskiljs därför från möjligheten till prokreation och saknar den självutgivelse som möjliggör förverkligandet av personernas förmåga till faderskap och moderskap. Denna uppfattning innebär emellertid inte att Katolska kyrkan på något sätt ringaktar homosexuella. En viktig etisk utgångspunkt är att alla människor har samma medfödda och inneboende värdighet. Homosexuella har därför självfallet rätt att bemötas med samma respekt som andra och allt kränkande beteende mot dem vare sig i ord eller i handling måste fördömas. Men respekten för homosexuella innefattar också tanken att de liksom deras medmänniskor har en grundläggande frihet och förmåga att välja hur de skall leva sitt liv. Detta innebär också att det är möjligt att avstå från homosexuella handlingar, även om ett sådant beslut för många kan innebära en svår prövning.

När det så gäller den i direktiven formulerade frågan om par av samma kön bör kunna ingå äktenskap så anser Katolska kyrkan att en homosexuell relation per definition aldrig kan utgöra ett äktenskap. Homosexuella relationer saknar de nödvändiga biologiska och antropologiska elementen hos äktenskapet, nämligen komplementariteten och den prokreativa förmågan. Även

äktenskapets värde som social institution härrör från makarnas komplementaritet och förmåga att frambringa en ny generation människor.

Att par av samma kön inte kan ingå äktenskap strider inte mot den grundläggande rättvisepincipen att lika fall skall behandlas lika, eftersom deras situation när det gäller funktionen och uppgifterna i samhället inte överensstämmer med situationen för två makar som man och kvinna. Av samma anledning är det inte heller fråga om någon diskriminering eller särbehandling. Påståendet att homosexuella par kan bidra till reproduktionen genom t.ex. assisterad befruktning är inte hållbart eftersom det i sådana fall alltid är nödvändigt att en tredje person, en person av annat kön, är inblandad. De objektiva och etiskt relevanta skillnaderna mellan en homosexuell relation och äktenskapet mellan man och kvinna kvarstår också trots det förhållandet att den civila rättsordningen inte uppställer något uttryckligt krav på att makarnas sexuella relation skall vara öppen för att ta emot barn. Inte heller påverkas de principiella skillnaderna av det förhållandet att vissa makar inte kan få barn.

Lagstiftningens betydelse för den enskilde och för samhället

Lagstiftningen har en central betydelse när det gäller att upprätthålla förståelsen av äktenskapets innebörd och värde. Lagstiftningen och samhällskulturen påverkar varandra på så sätt att förändringar i den ena så småningom orsakar förändringar även i den andra. Tillsammans bildar de en struktur som bestämmer de val som den enskilde betraktar som möjliga och rätta.

Vad som nu synes ske är att man försöker omdefiniera äktenskapet till att enbart utgöra ett privat kontrakt som reglerar de ekonomiska förhållandena mellan enskilda som har valt att bo tillsammans oberoende av kön. Därigenom undermineras med nödvändighet den sociala norm som stöder äktenskapet i dess egentliga betydelse. Synen på äktenskapet som en förening mellan man och kvinna delas av alla större kulturer i världen och kan sägas höra till mänsklighetens gemensamma arv. Om en helt annorlunda uppfattning om äktenskapet skulle få legal status, riskerar detta att skapa en kultur där det inte längre är möjligt för människor att förstå det unika goda som äktenskapet innebär, dvs. enheten mellan en man och en kvinna, förenade med varandra som potentiell far och mor och sedan också bundna till de barn som deras äktenskapliga kärlek kan frambringa. Det skulle då inte längre finnas en juridisk term för att beteckna den speciella, stabila föreningen mellan två komplementära personer med potential att skapa nytt liv. Att byta ut synen på äktenskapet som ett förbund mellan sexuell komplementära makar mot uppfattningen att vuxna fritt måste få välja vem de vill gifta sig med, skulle också eliminera varje principiell grund för att begränsa antalet parter i ett äktenskap till två. I förlängningen skulle det kunna frambringa en kultur där äktenskapet har förlorat sin betydelse och ställning, vilket skulle ha förödande konsekvenser för samhället i stort och framför allt för barnen.

Synpunkter på betänkandet såvitt avser förslaget om ett förändrat äktenskapsbegrepp

Enligt regeringens direktiv har den särskilde utredaren haft i uppdrag att göra en grundlig analys av frågan om par av samma kön bör kunna ingå äktenskap samt att redovisa samtliga skäl för och emot. Trots detta har utredaren uppfattat sitt uppdrag så att ”det snarare handlar om en bedömning av skälen för eller emot att äktenskap skall ingås av par med samma kön än en analys i vedertagen mening” (s. 219). Någon egentlig analys av frågan har således inte

företagits och betänkandet saknar också en klar utgångspunkt från vilken ett systematiskt utredningsarbete skulle ha kunnat bedrivas. Utredaren har själv angivit att utgångspunkten för hans bedömning av skälen för och emot äktenskap för par av samma kön är ”det rättsliga äktenskapets betydelse som familjebildning” (s. 228). Med ”det rättsliga äktenskapet” avses det regelsystem som betecknas äktenskapsrätt. Den översikt över familjebildningens funktioner som utredaren redovisar på s. 219 f. avser emellertid som han själv påpekar familjebildningens funktioner oavsett val av samlevnadsform och kan därför inte ge någon vägledning när det gäller att urskilja vad som skiljer äktenskapet från andra samlevnadsformer. Utredaren har avstått från att utreda och försöka klarlägga vad äktenskapet har för innebörd och betydelse utöver dess rättsverkningar. Att vid ett lagstiftningsarbete kring en viss samhällsinstitution underlåta att beakta aspekter av t.ex. etisk, kulturell och religiös karaktär utgör en allvarlig missuppfattning av lagstiftningens roll i samhället.

Utredarens val att inte redovisa någon uppfattning om äktenskapets innebörd, betyder emellertid inte att han har kunnat komma fram till en slutsats utan att behöva ha någon uppfattning i frågan. Vissa delar av hans argumentation bygger även uttryckligen på en uppfattning om äktenskapet som inte omfattas av dess rättsliga betydelse, exempelvis uttalandet att ”det utmärkande för äktenskapet är att det ingås av kärlek” (s. 229), utredarens värdering av äktenskapets symbolvärde (s. 230) samt hans uppfattning att äktenskapet är till för dem som vill ”manifestera sina etablerade förhållanden” (s. 236). Den bristande analysen av de centrala frågeställningarna samt de skiftande utgångspunkter från vilka resonemangen förs har emellertid medfört att regeringen inte ges något underlag för en bedömning av sakfrågan.

Utredaren synes inte heller vara medveten om den värdeomvälvning som ett förändrat äktenskapsbegrepp skulle innebära. Ett exempel på detta är hans uppfattning att presumptionen är att äktenskapsbegreppet bör ändras om det inte framkommer skäl som talar mot det (s. 227). Denna ”omkastning av bevisbördan” är okonventionell och torde aldrig tidigare ha tillämpats i något seriöst utredningssammanhang. Självfallet måste utgångspunkten i stället vara att ett hävdvunnet grundläggande begrepp måste behållas om det inte finns starka skäl för en ändring.

Utredaren har inte närmare belyst frågan om det föreligger något reellt behov av den föreslagna lagändringen. Han konstaterar själv att homosexuell samlevnad i och med partnerskapslagen inte nämnvärt skiljer sig från äktenskapet när det gäller rättsverkningarna. Argumentet för en lagändring uppger utredaren i stället vara att ”äktenskapet enligt min mening får anses ha ett högre symbolvärde” och att det registrerade partnerskapet inte har ”samma klang som äktenskapet i det allmänna medvetandet” (s. 230). Vidare uppger utredaren att äktenskapet för de homosexuella kan vara ”viktigt som värdemätare både för deras egna relationer och för omgivningens inställning” (s. 230).

Regleringen av äktenskapet som institution kan emellertid inte rimligen ha sin grund i att enskilda personer skall erhålla vissa förmåner eller ett slags socialt erkännande av sitt levnadssätt oberoende av dess sociala betydelse. Ännu mindre kan skälen utgöras av omständigheter av enbart symbol- och känslomässig karaktär. Att på detta sätt förytliga problemställningen kan inte anses godtagbart. I sammanhanget kan det också nämnas att utredaren inte gör någon analys av vad som skulle kunna vara orsaken till äktenskapets ”symbolvärde” och ”klang i det allmänna medvetandet”. Det förefaller dock inte osannolikt att orsaken till detta har att göra med just sådana etiska, kulturella och religiösa faktorer som utredaren i övrigt har valt att bortse ifrån. Vidare är det både ytligt och missvisande att betrakta äktenskapet som en ”värdemätare” på eller en bekräftelse av en redan existerande relation. Tvärtom är äktenskapet början på en helt ny relation mellan en man och en kvinna, innebärande

en fullständig förening på en rad olika plan, såsom det sexuella, ekonomiska och juridiska samt inom föräldraskapet.

Betänkandet brister även när det gäller redovisningen av vilka belägg som finns för de olika bedömningar och antaganden som görs. Till stor del förefaller det enbart vara fråga om personliga åsikter och spekulationer från utredarens sida. När det exempelvis gäller det för utredarens ställningstagande viktiga påståendet att äktenskapet har ett högre symbolvärde än ett registrerat partnerskap så redovisas inte något annat underlag än att det förhåller sig så enligt utredarens egen mening. Argumentationen består också till stora delar av innehållsfattiga och svepande formuleringar, t.ex. gör utredaren uttalanden som att ”samhällsutvecklingen går framåt” (s. 230) utan att problematisera frågan huruvida all samhällsutveckling nödvändigtvis är av godo. Utredarens argumentation när det gäller den grundläggande frågeställningen om homosexuella relationers oförmåga att bidra till prokreationen förs på en ytlig nivå där det inte görs några försök att upprätthålla en åtskillnad mellan den objektiva, principiella frågan och enskilda fall.

Det finns också brister när det gäller konsekvensen i de påståenden som görs. Som exempel kan nämnas att utredaren först uppger att ”för många människor är äktenskapet synonymt med en relation byggd på kärlek mellan en kvinna och en man” (s. 217) samt att definitionen av äktenskapet som en samhällelig institution för samlevnad mellan en kvinna och en man är ”djupt förankrad hos allmänheten” (s. 230). Några sidor längre fram påstår han däremot att en lagändring enligt hans förslag står ”i samklang med vad som nu får anses vara många människors uppfattning” (s. 236). När det gäller själva sakfrågan om vad den svenska befolkningen har för uppfattning beträffande äktenskap för homosexuella så har utredaren avstått från att inkludera denna frågeställning i den enkätundersökning som han har uppdragit åt Statistiska centralbyrån att göra. De äldre undersökningar som redovisas i betänkandet visar inte att flertalet är positivt inställda till en ändrad lagstiftning. Dessa undersökningar har enligt vad som redovisas inte heller omfattat någon fördjupad analys av människors värderingar på området utan kan endast betraktas som tillfälliga opinionsyttringar.

Beträffande de internationella förhållandena så redovisas utförligt det fåtal länder där par av samma kön kan gifta sig. Skälen till att andra länder, såsom t.ex. Frankrike och Danmark, har valt att inte ändra äktenskapsbegreppet redovisas däremot bristfälligt eller inte alls. I sammanhanget kan också påtalas att utredaren enligt regeringens direktiv hade att i arbetet särskilt belysa och beakta regleringen i andra nordiska länder (s. 377). När det gäller dessa länder framgår att det endast är i Norge som det pågår ett utredningsarbete angående ändrad lagstiftning. I Finland är ett ändrat äktenskapsbegrepp inte aktuellt ens i den allmänna debatten och i Danmark har sådana förslag avvisats. Frågan om Sverige ensidigt skall företa en sådan väsentlig förändring av de civilrättsliga reglerna och hur detta förhåller sig till värdet av den nordiska rättslikheten på området har utredaren trots direktivens påpekande inte berört.

Utredaren har endast knapphändigt berört frågan om vilka konsekvenser den föreslagna lagändringen kan komma att få för de barn som växer upp utan en far eller en mor. Utredaren anför att man i dag inte vet så mycket om hur förhållandena är för de barn som växer upp i ”homosexuella familjer” eftersom det saknas forskning på området. Därefter anger han dock, med hänvisning till vissa amerikanska studier, att sådana barn inte skiljer sig från andra barn när det gäller utveckling m.m. och att barnperspektivet därmed inte ger någon egentlig vägledning när det gäller frågan om homosexuella skall få gifta sig eller inte (s. 234 f.). Utredaren har när det gäller dessa frågor valt att inte redovisa den kritik som har framförts mot flera av de tongivande amerikanska studierna på området beträffande bl.a. brister i

metodologiskt hänseende samt vid redovisning och uppföljning av resultaten. Inte heller har utredaren redovisat de studier som i stället har funnit att barn som vuxit upp i ett ”enkönat” hem uppvisar negativa skillnader gentemot andra barn när det gäller t.ex. identitetsskapande och självkänsla.

Det finns också en omfattande forskning som visar att barn har behov av föräldrar av båda könen. Fadern och modern bidrar med olika, kompletterande förmågor och egenskaper när de utövar sitt föräldraskap. Barnets utveckling är till stor del beroende av ett samspel mellan föräldrarnas olika bidrag. Barnet har därför rätt att såvitt möjligt växa upp i en familj där det kan få en nära relation till både en far och en mor. Barn har också ett allmänt erkänt behov av att känna till sitt biologiska ursprung. Eftersom den samkönade relationen inte avspeglar barnets ursprung kommer barnet att sakna en naturlig anknytning till båda sina biologiska föräldrar. Utredaren har inte analyserat hur de inom familjerätten allmänt vedertagna principerna om vikten av kontakt med både fadern och modern är förenliga med hans förslag. Det förhållandet att reglerna om adoption och assisterad befruktning har ändrats behöver inte i sig medföra att barnens rättigheter ytterligare urholkas.

Behovet av en fördjupad analys av frågan om äktenskapets innebörd

Katolska kyrkan anser att det föreliggande betänkandet uppvisar alltför stora brister när det gäller analys och objektivitet för att det skall kunna ligga till grund för fortsatta överväganden i frågan om par av samma kön skall kunna gifta sig. Denna fråga måste besvaras inom ramen för en betydligt mera ingående reflektion över äktenskapets innebörd och betydelse än vad som har gjorts i betänkandet. Det finns ett stort behov av en grundlig och saklig diskussion om de fundamentala frågor som ämnet berör, speciellt människosynen, familjens ställning i samhället och barnens bästa.

När det gäller att utforma och upprätthålla äktenskapet som en mänsklig och social institution har religionen alltid spelat en positiv roll. Fortfarande gifter sig de flesta svenskar inom olika religiösa samfund och för många bidrar den religiösa dimensionen till att fördjupa betydelsen av äktenskapet och stärka de äktenskapliga löftena. I de kommande diskussionerna om hur äktenskapet skall definieras är det viktigt att erkänna detta. De skäl som är anledningen till att Katolska kyrkan och andra trossamfund motsätter sig en ändrad äktenskapslagstiftning bör därvid redovisas och diskuteras seriöst i stället för att avfärdas på ett förolämpande sätt under antydningar om homofobi som har skett i betänkandet (se t.ex. s. 220 och 227).

Det kan också erinras om att Riksdagen under riksmötet 2003/04 gav regeringen i uppdrag att tillkalla en parlamentarisk utredning för att utreda frågan om en ändrad äktenskapslagstiftning. Trots detta valde regeringen att anförtro utredningsuppdraget åt en särskild utredare. Med tanke på frågans vikt borde den i stället ha utretts i en kommitté med en bred sammansättning av experter i ämnen som t.ex. etik och teologi. Det vore mycket olyckligt om Riksdagen utan en djupgående analys skulle förändra en institution som är av så grundläggande betydelse för varje civilisation och kultur.

Formerna för ingående av äktenskap

Katolska kyrkan anser att den särskilde utredaren har kommit till en riktig slutsats när det gäller frågan om huruvida trossamfunden även framdeles skall kunna ges rätt att förrätta civilrättsligt

giltiga vigslar. Den nuvarande ordningen bör enligt Kyrkans mening behållas eftersom den kan sägas respektera äktenskapets religiösa karaktär. De flesta av dem som ingår äktenskap väljer också att gifta sig inom något trossamfund och kan därför i någon mening sägas vilja ingå ett religiöst äktenskap. Kyrkans inställning i denna fråga grundas på vad som kan anses vara mest gynnsamt för samhället i stort. För Katolska kyrkans egen del är frågan av underordnad betydelse. Detta beror på att oavsett hur den civilrättsliga lagstiftningen är utformad så är den katolska sakramentala vigseln nödvändig för att ett äktenskap mellan katoliker skall betraktas som giltigt inom Katolska kyrkan. I sammanhanget kan påpekas att den aktuella liturgiska handlingen är just en kyrklig vigsel. Såvitt gäller Katolska kyrkan är det därför felaktigt att, som utredaren gör, uppge att den religiösa ceremonin består i att ”få äktenskapet välsignat” (s. 254).

Katolska kyrkan anser, i likhet med den särskilde utredaren, att det inte bör införas någon vigselplikt för de trossamfund som medges vigselrätt. Äktenskapet mellan katoliker regleras av den kanoniska rätten som är kodifierad i Codex Iuris Canonici (gällande lydelse promulgerades av påven Johannes Paulus II år 1983). Katolska kyrkan i Sverige är en del av den världsvida Katolska kyrkan och har ingen möjlighet att ändra den kanoniska rätten eller förrätta vigslar i strid med dess bestämmelser. Katolska kyrkan måste därför tillförsäkras rätten att i varje enskilt fall avgöra om en vigsel är förenlig med den kanoniska rätten för att det skall vara möjligt att fortsätta att bistå staten med att förrätta vigslar som har civilrättslig giltighet.

Stockholm den 7 januari 2008

+ Anders Arborelius ocd
Biskop av Stockholms katolska stift